

קב ונקה

פנינים ומרגליות על סדר פרשיות השבוע

להערות ולקבלת הגיליון: צבי וינברג zmw100@gmail.com 052-7614415

בבא קמא – כנגד שני אלפי תהו \ בבא מציעא כנגד שני אלפי תורה \ בבא בתרא כנגד שני אלפי ימות המשיח

ומביא שהששת אלפים שנים נחלקו לשלושה זמנים, שני אלפים תהו בלי תורה, שני אלפים תורה, ושני אלפים ימות המשיח (כדאיטא בעבודה זרה ט).

ואלו הבהות רומזים לששת אלפים שנה, כי כולו נזיקין חדא מסכתא, וחלקם לשלושה ענינים, כמו כללות ימי העולם.

בבא קמא כנגד שני אלפים תהו, שמדבר בעניני נזיקין וחבלות, שלפי שהיה העולם בלי תורה, היה אז שליטת המזיקין וכו' ושנות חמס וגזל ודור המבול ודור הפלגה.

ובבא מציעא כנגד שני אלפי תורה, שהוא מלשון אמצע, ומלשון מציאות שאז המציא הקב"ה עצמו בעולם ע"י ניסיו ונפלאותיו, במצרים ובמתן תורה, ובנין בית המקדש.

ובבא בתרא כנגד שני אלפי ימות המשיח, שמדבר על עניני חזקות וירושות, שאז יתקיימו דברי הנביאים להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא, ונחל את ארץ ישראל חזרה וכו'.

אילנות הנטועים בשטח הר הבית, האם יש חיוב לעוקרם?

(טו, כא) לא תטע לך אֲשֶׁרָה כָּל עֵץ אֲצֵל מִזְבַּח ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לָךְ.

המתבונן על תמונת הר הבית כיום, נוכח שבשטח ההר נטועים אילנות רבים.

וכידוע מפסוק זה נלמד האיסור לטע אילנות בהר הבית, וכמש"כ רש"י כאן.

יש לדון, שמהרה יבנה המקדש ויבנה בית מקדשנו, האם יש חיוב לעקור את האילנות הנטועים, או שהאיסור הוא על מעשה הנטיעה עצמו, אבל אם מצאו נטוע אין דין לעקור.

כתב בשו"ת בניין ציון (סי' טו) שאפילו במקדש שאסור לנטוע מכל מקום מה שהיה נטוע כבר בעת שנתקדשו הר הבית והעזרות או מה שעלה מאליו אחר שנתקדש אין איסור לקיימו.

מי אלו "דייני דבבא" הנוזרים בתפילת יקום פורקן?

(ח, טו) שְׁפָטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֵּן לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ תִּתֵּן לָךְ לְשֹׁבְטֶיךָ וְשָׁפְטוּ אֶת הָעָם מִשְׁפָּט צְדָק.

בתפילת "יקום פורקן" שאנו אומרים לפני תפילת מוסף של שבת, אנו מבקשים שתהא ישועה מן השמים וכו' למנהיגי העם ובתוכם אנו כוללים את "דייני דבבא".

מי הם אותם "דייני דבבא"?

בפשטות יש לומר ש"בבא" בארמית פירושו "שער", וא"כ "דייני דבבא", אלו הדיינים היושבים בשער העיר, כמו שנא' כאן שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך, וכן מצאנו בכמה מקומות בתנ"ך שהשופטים יושבים בשער העיר, וכן פסק הרמב"ם (הל' סנהדרין פ"א ה"ג) ומעמידין בכל עיר ועיר מישראל שיש בה מאה ועשרים או יותר סנהדרין קטנה ויושבת בשער העיר שנאמר (נעמוס ה, טו) והציגו בשער משפט.

אולם יש שפקפקו בפירוש זה, משום שתפילת יקום פורקן, נתקנה בתקופת הגאונים, ובתקופה זו כבר לא נהג המנהג שהדיינים יושבים בשער העיר, אלא שהיה להם מקום מיוחד במרכז העיר למושב בית הדין.

ולכן יש שרצו לפרש (ראה בקובץ כתיב אגדה לרבי אברהם שטרן זצ"ל מונטריאול תשי"ז ח"ב עמ' רפן) ש"דייני דבבא", הם דיינים הבקאים באופן מיוחד בדיני ממונות, וכיון שדיני ממונות נמצאים בעיקר בגי' הבהות, דהיינו בבא קמא, בבא מציעא, ובבא בתרא, לכן נקראים דייני דבבא ע"ש גי' הבהות.

בב"א ראשי תבות בראשית ברא אלהים \ בב"א בא"ת ב"ש ששית, רמז לששת אלפי שנים שהעולם קיים

והנה מצאנו בחז"ל מקום נוסף שמופיעה המילה "בבא", והכוונה על גי' הבהות, בתיקוני זוהר (תיקון ל) מובא שהמילים "בראשית ברא אלהים" ר"ת בב"א.

ומובא בספרים (ראה גם בס' אהבת עולם לרבי דוד פרחי זצ"ל פרי' בראשית יג:) שבוה רומזת התורה אל החכמה דעיקרה בב"א, והוא בבא קמא בבא מציעא ובבא בתרא, וכמו שאמרו חז"ל הרוצה להחכים יעסוק בדיני ממונות, והם שלש מסכתות הללו.

ודבר נפלא מובא בס' הקדמון סמיכת חכמים (לרבי נפתלי הכהן כץ זצ"ל עמ' קלג בהקדמה) בשם ס' סודי רוזיא, שבראשית ברא אלהים ראשי תבות בב"א, ו"בבא" בא"ת ב"ש "ששית", כי ששת אלפים שנה הוי עלמא.

חשיפת כותרת זו מתקופת ראשית המלוכה בישראל גילתה כי עיצוב זה היה קיים בארץ ישראל מאות שנים לפני שהגיע ליוון ולרומא.

בספרו ארכיאולוגיה תנכית (חלק ג) עומד הרה"ג זמין כהן שליט"א על דבר נפלא, שאם ניתן דעתנו היטב למראה הכותרת מצידה הקדמי והאחורי, נראה בברור שההתעגלות בשולי האבן משני צדדיה אינה עיטור סתמי, אלא נועדה לעצב צורה של שני גלילי מגילה.

וליתר דיוק, הכותרת מעוצבת בצורת מגילה אחת פרושה, ששני גלילי יריעות משני צדדיה, בדומה למראה ספר תורה פתוח!

יש להניח בהסתברות רבה כי כותרות מסוג זה שימשו כותרות לעמודים בהיכלות המלך שלמה.

לאור זאת, הדעת נותנת כי שלמה המלך החכם באדם בכבודו ובעצמו, הוא שעיצב את כותרות מראה ספרי התורה בראש כל העמודים שבבנייני מלכותו, באופן שכל המבטי בכותרות שניצבו בראש כל עמוד בהיכל שלמה, ראה לפניו **מראה מרשים של ספרי תורה רבים פתוחים מתנשאים מעליו!** זאת לכבוד ולתפארת התורה, העומדת בראש מעייניו של כל יהודי.

בנוסף לקשר האישי של כל יהודי עם ספר התורה, המהווה ספר הוראותיו של הבורא כיצד לנהוג בכל מהלך ובכל מצב בחיים, מלך ישראל נצטווה בתורה להכפיף את עצמו עוד יותר לתורה, וליזום יוזמות שיזכירו לו היטב כי על המלך היהודי להיות שונה ממלכים עריצים שונים, שמאז עלו לכס מלכותם התאכזרו לנתיניהם בתחושה כי אין דיין מעליהם. עליו לזכור כי מלך בשר ודם הוא, הכפוף ככל אדם אחר להוראות הבורא בתורתו.

כפי שנתבאר פרטי מצוות ספר התורה של המלך (סנהדרין פ"ב מ"ד) "וכותב לו ספר תורה לשמו. יוצא למלחמה – מוציאה עמו. נכנס – הוא מכניסה עמו. יושב בדין – היא עמו. מיסב – היא כנגדו, שנאמר: וְהִתְקַדְּשׁוּ עַמּוֹ וְקָרָא בּוֹ כָּל יְמֵי חַיָּוֵי"ו.

מובן מעתה כי שלמה המלך, הגדול משאר המלכים, אשר כל פעולותיו כמו חכמתו העצומה היו מונומנטליות, וכפי שבבית המקדש הוסיף עשר מנורות זהב למנורת הזהב העיקרית שנעשתה על ידי משה רבנו, ביקש להדגיש עוד יותר את הישענותו על ספר התורה, **ועיטר את ראשי כל עמודי ארמונו במראה ספרי תורה.**

ומוכיח זאת שהרי לענין כלאים דאסרה התורה זריעה ונטיעה, צריך ללמוד מפסוק מיוחד שאסור ג"כ לקיים כלאים (כמבואר במכות דף כא) א"כ גבי מקדש שיש פסוק רק שלא לנטוע מנין לנו שיהא אסור ג"כ לקיים.

אבל המהר"ם שיק (אוי"ח סי' ע"ט) כתב שגם בדיעבד צריך לעקור את האילנות, ובפרט לפי מ"ש הרמב"ם במנין המצות והרמב"ן בפי' החומש דהאיסור הוא משום שהיה זה חק לעבודה זרה להיות לפני בית עבודה זרה שלהם אילנות, א"כ עיקר האיסור הוא השהיה.

הגאון רבי אריה לוי זצ"ל (מובא במכתב ממנו בספר זכרון תורת רפאל עמ' רל"ו) הביא ראיה מהנביא שאין חיוב לעקור, ממה שנאמר (יהושע כד, כו) וְקָתַבְתָּ הַיּוֹשֵׁעַ אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּסֵפֶר תּוֹרַת אֱלֹהִים וַיִּקְחוּ אֶבֶן גְּדֹלָה וַיִּקְיֶמָהּ שָׁם תַּחַת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר בְּמִקְדָּשׁ ה'.

ופירש"י שזהו **האלה** אשר עם שכם בפי' וישלח, א"כ מוכח שנטועה היתה עץ **האלה** במקדש ה', ולא עקרונה.

והביא את דברי המלבי"ם זצ"ל על הפסוק בדין כלאים "שדך לא תזרע" (ויקרא י"ט, מה) שכתב: שאם היה כתוב "לא תזרע שדך" היה עיקר הכוונה על הזריעה, עכשיו שנאמר "שדך לא תזרע" עיקר האזהרה שלא ימצא כלאים בשדהו.

וא"כ כאן אם היה כתוב **אשרה כל עץ לא תטע** היינו אומרים כי עיקר הקפידה על מציאות כל עץ אצל מזבח, אבל כאן **לא תטע** כתיב, ומזה אנו למדים שעיקר הקפידה על לא תטע אבל אם היה מקודם אולי אין איסור.

כותרות העמודים בארמונות שלמה המלך היו בצורת ספר תורה פתוח

(ז', יז-י"ט) **וְהִיָּה כְּשִׁבְתּוֹ עַל בֵּסֵס מִמְּלִכְתּוֹ וְכָתַב לוֹ אֶת מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל סֵפֶר מַלְפָּנַי הַכְּהֻנִּים הַלְוִיִּם: וְהִתְקַדְּשׁוּ עַמּוֹ וְקָרָא בּוֹ כָּל יְמֵי חַיָּוֵי לְמַעַן יִלְמַד לִירְאָה אֶת ה' אֱלֹהָיו לְשִׁמּוֹר אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת וְאֶת הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לַעֲשׂוֹתָם.**

כותרת עמוד ייחודית נתגלתה במהלך חפירות שנערכו בצמוד להר הבית בירושלים, הכותרת נתגלתה בתוך מפולת שהתגלגלה ככל הנראה מראש הגבעה הסמוכה, אולי מהר הבית עצמו, או ממתחם העופל הסמוך שמשערים שבו ניצב ארמונו של שלמה¹¹.

¹¹ העתק של כותרת זו נמצאת בצידה האחורי של מטבע 5 ₪

